

שם המחקר : השירות הצבאי של אנשים עם מוגבלות שכלית: השפעתו על איכות החיים של

הפרט והוריו ועל עמדות הסביבה כלפי אנשים עם מוגבלות שכלית

שנה : 2015

מס' קטלוגי : 79

שם החוקר : ד"ר שירלי ורנר

רשות המחקר: בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד, האוניברסיטה

העברית

תקציר המחקר:

מחקר זה נערך בסיוע מלגה לקרן שלם

רקע: מדינות רבות, כולל ישראל, פועלות למען שילובם המלא של אנשים עם מוגבלות שכלית בכל תחומי החיים. למרות זאת, אנשים עם מוגבלות שכלית עדיין מודרים מן החברה לעיתים קרובות ובתחומי חיים רבים. דוגמא עיקרית לכך הינו השירות הצבאי, בו אנשים עם מוגבלות שכלית לוקחים חלק לעיתים נדירות בלבד. "שווים במדים" הינה תכנית ייחודית אשר פותחה במטרה לתת הזדמנות לאנשים עם מוגבלות שכלית לשרת שירות צבאי נורמטיבי ומשמעותי. מחקר זה הינו מחקר מלווה לתוכנית זו ולו שלוש מטרות עיקריות: (1) לבחון את ההשפעות של התוכנית ושל השירות הצבאי על חיילים עם מוגבלות שכלית, (2) לבחון את ההשפעות של התוכנית ושל השירות הצבאי על בני משפחתם של חיילים עם מוגבלות שכלית, ו - (3) לבחון את השפעות השירות הצבאי של חיילים עם מוגבלות שכלית על חיילים ומפקדים המשרתים עימם באותן היחידות.

שיטה: מחקר זה הינו מחקר אורך המתבסס על מתודולוגיה משולבת (איכותנית וכמותנית). המחקר מתחלק לארבעה תתי-מחקרים; בראשון, נערכו ראיונות עומק חצי מובנים, במספר נקודות זמן, עם בוגרים עם מוגבלות שכלית (N=39) אשר לוקחים חלק בתוכנית. בשני, נערכו ראיונות עומק חצי מובנים במספר נקודות זמן עם הורים (או בני משפחה קרובים/ אפוטרופסים) לבוגרים עם מוגבלות שכלית אשר לוקחים חלק בתוכנית (N=36). בנוסף, במחקר זה נתבקשו ההורים להשיב לשאלון מחקר כמותני. במחקר השלישי, נערכו ראיונות עומק חצי מובנים עם מפקדי יחידות וממונים ישירים של חיילי התוכנית (N=26) ביחידות שבהם משרתים חיילי התוכנית. לבסוף, במחקר הרביעי, שאלוני מחקר כמותניים הועברו לחיילים ללא מוגבלות שכלית (N=255) המשרתים ביחידות בהן משרתים חיילי התוכנית וכן חיילים ללא הכרות עם חיילי הפרוייקט (אלו המשרתים ביחידות אחרות).

ממצאים: מניתוח איכותני של הראיונות עם הבוגרים עם מוגבלות שכלית עולות שלוש תימות מרכזיות: (1) הצבא כחלק ממסלול החיים הנורמטיבי בישראל – להיות כמו כולם, (2) השתלבות חברתית של המשתתפים ו(3) השתלבותם בצבא בשלבים השונים של התוכנית.

מן הראיונות האיכותנים עם ההורים עולות שלוש תימות מרכזיות: (1) מניעים להצטרפות לתוכנית בהיבט של הבוגרים, משמעות הגיוס עבור ההורים ומשמעות הגיוס לחברה הרחבה, (2) מעורבות ההורים בפרויקט ו(3) השלכות הפרויקט על הבוגרים ועל ההורים. ממצאי המחקר הכמותני אשר נערך בקרב ההורים תמכו בממצאים האיכותניים. באופן ספציפי, נמצא כי ההורים הביעו ציפייה כי השירות הצבאי יאפשר לילדיהם לפתח עצמאות, להציג את כשרונותיהם ותחומי העניין שלהם, יספק להם פעילות ואפשרות לתרום לחברה.

מניתוח איכותני של ראיונות עם מפקדים עולות ארבע תימות מרכזיות: (1) תפקיד המפקדים ומעורבותם, (2) רבדים של שילוב חברתי, (3) השלכות השירות הצבאי על הבוגרים, על המפקדים, על המערכת הצבאית, על חיילים אחרים ועל החברה בכללותה, ו(4) אתגרים וקשיים במהלך השירות. ממצאי המחקר הרביעי בדבר עמדות של חיילים ללא מוגבלות שכלית הראו כי חיילים שלהם היתה הכרות עם חיילים עם מוגבלות שכלית דיווחו על מידה רבה יותר של מחשבות חיוביות, התנהגות של עזרה והכלה וקרבה חברתית בהשוואה לחיילים ללא הכרות קודמת עם חיילים עם מוגבלות שכלית. כמו כן, נמצא קשר חיובי בין תפיסת ידע סובייקטיבי בתחום המוגבלות השכלית לבין מחשבות חיוביות, קרבה חברתית ותמיכה בעמדה כי חשוב לשלב חיילים עם מוגבלות שכלית בצבא. שלוש גרסיות בדקו את המשתתפים המנבאים התנהגות כלפי חיילים עם מוגבלות שכלית. נמצא כי התנהגות מרחיקה ומדירה כלפי חיילים עם מוגבלות שכלית נובאה על-ידי המרכיב המחשבתי של אי-בהירות של הסיטואציה החברתית במפגש עם חיילים עם מוגבלות שכלית ורגשות שליליים. התנהגות עזרה והכלה כלפי חיילים עם מוגבלות שכלית נובאה על-ידי מחשבות חיוביות. לבסוף, קרבה חברתית כלפי חיילים עם מוגבלות שכלית נובאה על-ידי מחשבות חיוביות, תמיכה רבה יותר בעמדה כי חשוב לשלב חיילים עם מוגבלות שכלית, תמיכה רבה יותר בעמדה כי חיילים עם מוגבלות שכלית דומים לאחרים, תמיכה פחותה יותר בעמדה כי יש להפריד חיילים עם מוגבלות שכלית ותמיכה רבה יותר במתן אפשרות לאנשים עם מוגבלות שכלית לשרת בצבא.

דיון: מתוך ממצאי המחקר ניתן לראות כי לתוכנית "שווים במדים" השלכות ותרומות חיוביות עבור הבוגרים הלוקחים חלק בתוכנית, עבור התא המשפחתי, עבור המפקדים והמערכת הצבאית ועבור החברה בכללותה. ההשלכות אשר יידונו בפרק הדין כוללות: תפיסת השירות הצבאי כמקפצה לעתיד, פיתוח זהות חיילית, שילוב פסיכולוגי ושילוב חברתי של חיילים עם מוגבלות שכלית, השלכות על הקשר שבין החייל למפקדו כדמות משמעותית בחייו, השלכות על הורים ובני משפחה אחרים ואיכות חייהם, תרומה ברמה החברתית הבאה לידי ביטוי בשינוי עמדות כלפי חיילים עם מוגבלות שכלית ותרומה

לחיילים אחרים ולמערכת הצבאית. לבסוף, נדון בקשיים המלווים את שילובם של אנשים עם מוגבלות
שכלית בצבא.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)